
LUONTOSELVITYS

UTAJÄRVI

23701288

SOTKAJÄRVI-ALAKYLÄN RANTAYLEISKAAVAN PÄIVITYS

Muutoslista

	9.1.2024	FIFARS	FITARS	FITARS	PÄIVITYS
	12.11.2020	FITAOR	FITAOR	FIAIJA & FIPIMA	VALMIS
	11.11.2020	FITAOR	FITAOR	FIAIJA & FIPIMA	LUONNOS
MUUTOS	PÄIVÄYS	HYVÄKSYNYT	TARKASTANUT	LAATINUT	HUOMAUTUS

Sisältö

1	JOHDANTO	2
2	AINEISTO JA MENETELMÄT.....	3
3	ALUEEN YLEISKUVAUS.....	4
4	MAA- JA KALLIOPERÄ SEKÄ TOPOGRAFIA	6
5	PINTA- JA POHJAVEDET	7
6	KASVILLISUUS	9
7	LINNUSTO	13
8	MUU ELÄIMISTÖ	16
9	LUONTODIREKTIIVIN LIITTEEN IV LAJIT.....	17
9.1	Viitasammakko	17
9.2	Liito-orava	18
9.3	Lepakot.....	18
9.4	Saukko.....	18
10	LUONTOARVOT.....	19
10.1	Natura- ja suojelualueet	19
10.2	Arvokkaat luontokohteet	19
10.3	Huomionarvoinen lajisto	22
10.4	Linnustollisesti arvokkaat kohteet	24
11	VIERASLAJIT	25
12	YHTEENVETO JA SUOSITUKSET	25
13	LÄHTEET	26

Liitteet:

Liite 1 Arvokkaat luontokohteet

Liite 2 Linnustoselvityskartat (2.1 itäosa, 2.2 keskiosa ja 2.3 luoteisosa)

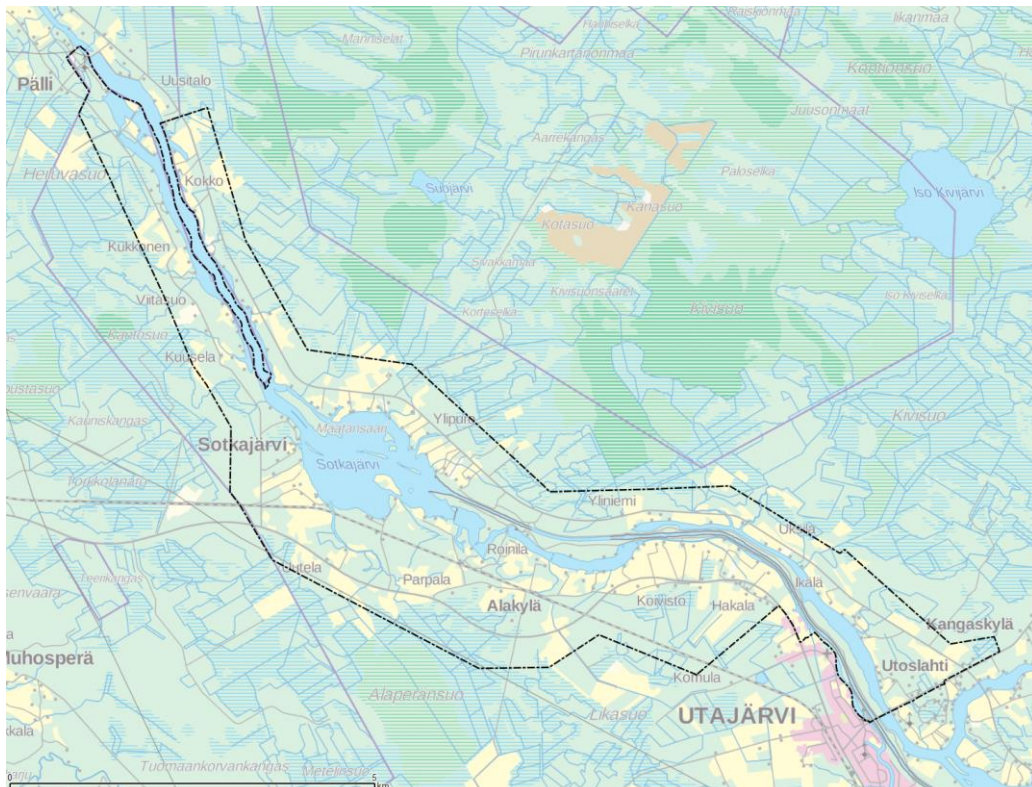
1 JOHDANTO

Sotkajärvi – Alakylä rantayleiskaavan päivityksen suunnittelualue sijaitsee Utajärven kunnan länsiosassa. Alue rajautuu itäosastaan kunnan keskustaajamaan ja länsiosastaan Muhkan kunnanrajaan. Suunnittelualue kattaa Oulujoen ranta-alueet joen molemmin puolin. Alueen pinta-ala on noin 30 km². Suunnittelualue käsittää koko Sotkajärvi-Alakylän nykyisen osayleiskaavan alueen ja Kirkonkylän osayleiskaavan aluetta rajautuen taajaman asemakaava-alueisiin ja Kirkonkylä-Vaala -osayleiskaava-alueeseen.

Luontoselvityksessä kuvataan alueen luonnon yleispiirteet ja arvokkaat kohteet sekä annetaan suosituksia luontoarvojen huomioimiselle kaavoituksessa. Suunnittelualueelle on tehty erillisselvityksinä luontotyyppi- ja kasvillisuusselvitys, pesimälinnustonselvitys ja luontodirektiivin liitteen IV(a) lajeista viitasammakkonselvitys keväällä-kesällä vuonna 2020.

Selvityksen ovat tehneet FM biologi Aija Degerman Swecon Oulun toimistosta ja pesimälinnuston osalta FM biologi Pinja Mäkinen Turun toimistosta.

Kaava-alueen rajaus on esitetty kuvassa 1.

Kuva 1. Sotkajärvi – Alakylä rantayleiskaavan aluerajaus. Pohjakartta MML 2020.

2 AINEISTO JA MENETELMÄT

Luontoselvityksessä on huomioitu luonnonsuojelulain 29 § suojellut luontotyypit, metsälain 10 § erityisen tärkeät elinympäristöt ja vesilain luvun 2. 11 § luontotyypit sekä uhanalaiset luontotyypit (Kontula ja Raunio 2018) ja muut luontoarvojensa puolesta huomiotavat kohteet. Uhanalaisen, luontodirektiivin mukaisen sekä muun huomionarvoisen lajiston esiintyminen on selvitetty olemassa olevan tiedon ja maastokartoitusten perusteella.

Lähtötietoina selvityksessä on käytetty aiemmin tehtyjä selvityksiä, peruskarttoja, ilmakuvia ja Ympäristöhallinnon tietokantojen (Karpalo, Eliölajit; Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus 23.6.2020) tietoja. Eliölajit-tietokannan tiedot on pyydetty suunnittelualueelta laajemmalla alueella. Myös Laji.fi -tietokannan tiedot on tarkistettu. Kaikki käytetyt lähteet on esitetty selvityksen lopussa. Kasvillisuutta ja luontotyyppejä selvitettiin maastokäynnillä 23.6.2020. Luontotyyppi- ja kasvillisuus selvityksen maastotyöt kohdennettiin Siiransaareen, kirkon ympäristöön, Oulujokeen laskevien purojen ja ojien ympäristöön sekä Alakylän metsäalueelle.

Luontodirektiivin liitteen IV(a) lajeista selvitettiin erilliselvityksenä viitasammakon esiintymistä. Viitasammakot ovat helpoimmin havaittavissa ja tunnistettavissa kutuaikaisesta ääntelystään. Ääntelyä havainnoimalla voidaan saada myös käsitys viitasammakoiden lukumäärästä. Kutuaika ajoittuu viitasammakolla yleisesti huhtikuun puolesta välistä kesäkuun alkuun ja kestää noin pari viikkoa, pienillä esiintymisalueilla kutu voi kestää vain muutaman päivän. Viitasammakoselvityksen maastokäynti on tehty 29.5.2020. Kartoituksen aikaan sää oli tyyni ja pilvetön. Lämpötila oli noin 17–20 C°. Selvitys ajoittui iltapäivään – alkuiltaan. Viitasammakkoa selvitettiin erityisesti Oulujokeen laskevien ojien suilla.

Pesimälinnustoselvitys on tehty yhden kerran vesilintujen pistelaskentana linnuston seurannan havainnointiohjetta (Koskimies & Väisänen 1988) soveltaen. Lisäksi ranta- ja maalinnustoa on havainnoitu vesilintulaskentakäynnin yhteydessä sekä lähtötietojen ja karttatarkastelun perusteella linnuston kannalta potentiaalisimmilla kohteilla. Pesimälinnustoselvityksen maastotyöt kohdistettiin peruskartta-, ilmake- ja puustokarttatarkastelun perusteella linnustollisesti potentiaalisimmille alueille ja maastotöissä painotettiin vahvasti rannan ja maanteiden välisiä alueita. Pesimälinnustoselvityksessä keskityttiin huomionarvoisiin lajeihin (uhanalaiset, vastuulajit, direktiivilajit ja erityisesti suojeltavat lajit). Vesilintujen pistelaskentapaikat sijoitettiin karttatarkastelun perusteella linnustollisesti potentiaalisimmille kohteille, kuten laajasti rakentamattomille rannoille, reheviin lahtiin ja svantoihin. Pesimälinnustoselvityksen lähtötietoina on käytetty Luonnontieteellisen

---

keskustuseon (tiedot saatu 30.6.2020) ja Metsähallituksen (tiedot saatu 6.7.2020) tietokantatietoa petolintujen pesäpaikoista, sekä Luonnontieteellisen keskustuseon rengastusrekisterin tietokantatietoa uhanalaisista ja lintudirektiivin lintulajeista. Nämä linnuston tietokantatiedot pyydettiin osayleiskaava-alueelta ja vähintään kahden kilometrin säteeltä sen ulkopuolelta. Lähtötietoina on käytetty myös tärkeiden lintualueiden (IBA, FINIBA, MAALI) rajauksia (BirdLife, 2020a) sekä tärkeitä lintualueita koskevia selvitysraportteja (Leivo ym., 2020; Auvinen & Repo, 2011; Hölttä, H., 2013).

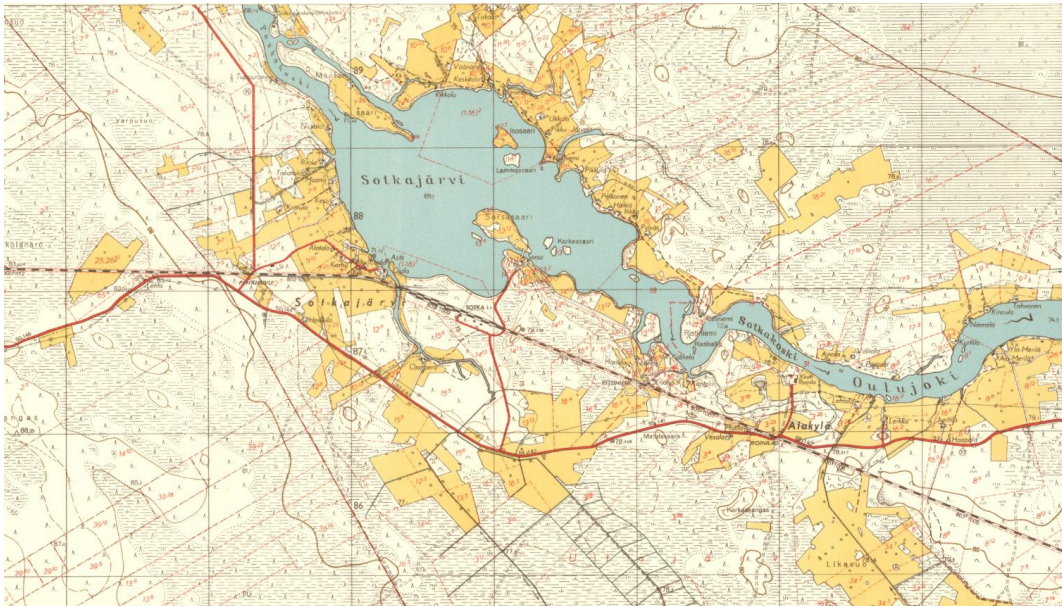
Maastaselvityksen ja lähtötietojen perusteella rajattiin asiantuntija-arviona linnustollisesti arvokkaat kohteet. Tärkeimpiä arviointiperusteita linnustollisesti arvokkaiden kohteiden rajausta analysoitaessa olivat huomionarvoisten lintulajien etenkin pesimäaikainen esiintyminen, arvioidun pesimäreviirin sijainti, lajin käyttäytyminen ja ekologia sekä linnuston kannalta arvokkaan luontotyyppin sijoittuminen huomionarvoisten lintulajien havaintopaikkojen ympäristössä. Rajauspäätöksiä tehdessä huomioitiin myös alueella esiintyvien huomionarvoisten lintulajien, parien ja yksilöiden lukumäärä, uhanalaisuus, uhanalaisuuden syyt ja mahdollisuudet vaikuttaa kaavoituksella uhanalaisuuden syihin.

Pesimälinnustonselvityksen maastokäynti tehtiin kolmena peräkkäisenä aamuna 31.5.–2.6.2020. Selvitysajankohtien valinnassa pyrittiin huomioimaan kevään eteneminen. Vuonna 2020 lauhaa talvea ja alkukevättä seurasi kylmä toukokuu, mutta toukokuun loppulla sää lämpeni vuodenajalle tyypilliseksi.

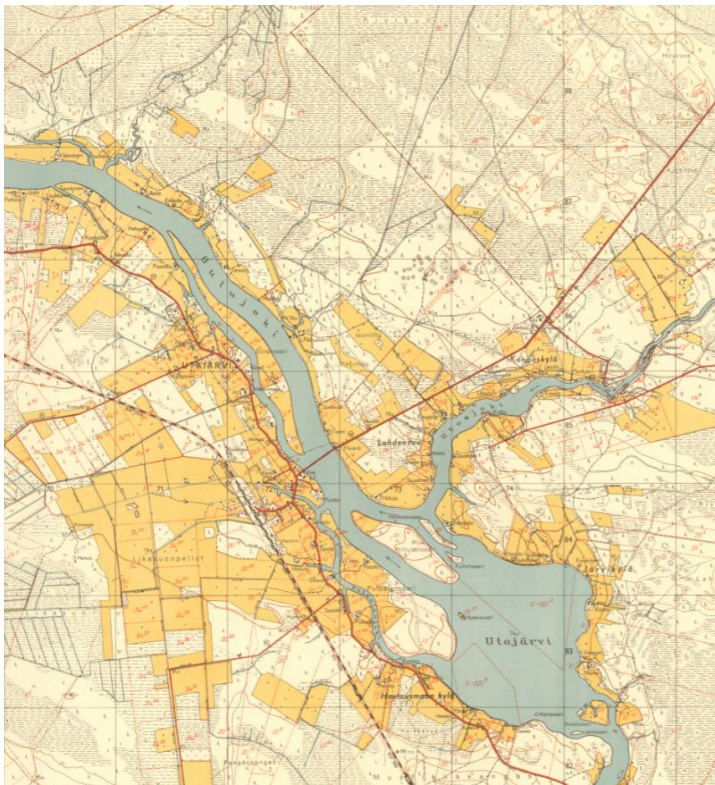
3 ALUEEN YLEISKUVAUS

Oulujoki on voimalaitosrakentamisen myötä rakennettu vesistö. Kaava-alueen länsipuolella on Pällin voimalaitos ja Utajärven taajaman itäpuolella Utasen voimalaitos. Voimalaitosrakentamisen vuoksi Oulujoen rannat on pengerrytetty eikä kaava-alueella juuri ole luonnontilaista rantaa. Oulujoen voimalaitosrakentamisen vaikutuksia luontoon kuvataan Kirjastovirma – Pohjois-Pohjalaisista kulttuuriperintöä – sivustolla näin: ” Saavutetuista hyödyistä huolimatta paljon kuitenkin myös menetettiin iäksi. Voimalaitosrakentaminen muutti täysin Oulujokivarren turmeltumattoman luonnonmaiseman – radikaaleinta muutos oli Utajärvellä – ja sen yhteydessä hävitettiin liki kokonaan komeat kosket, joissa ikiaikainen Oulujoen lohi oli lisääntynyt ja kutenut.”

Kuvissa 2 ja 3 on esitetty Oulujoen luonnontilainen uoma 1950-luvun peruskartoilla.

Kuva 2. Sotkajärvi ja Oulujoki vuonna 1950 (Maanmittauslaitos).

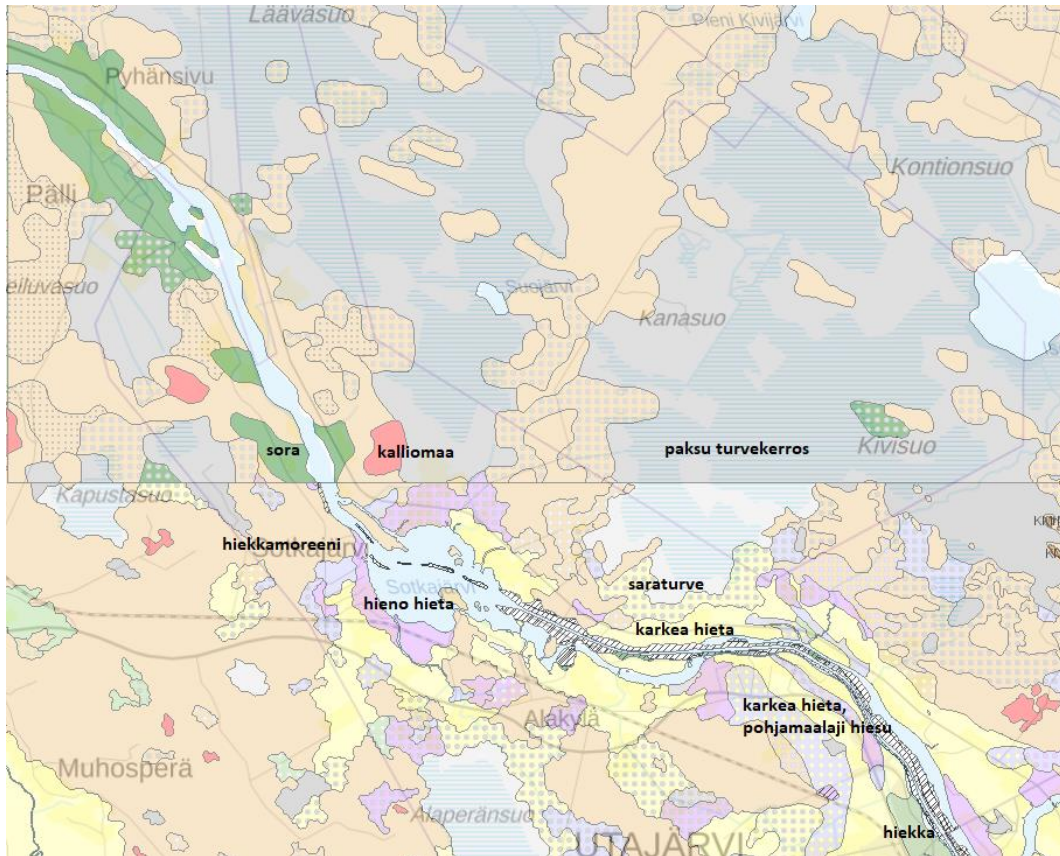
Kuva 3. Utajärvi ja Oulujoki vuonna 1950 (Maanmittauslaitos).

Kaava-alueen asutus painottuu jokivarteen maanteiden ja joen väliselle alueelle nauhamaisesti. Jokivarressa on laajoja peltoaukeita. Karummat kangasmaat ovat metsäisiä.

4 MAA- JA KALLIOPERÄ SEKÄ TOPOGRAFIA

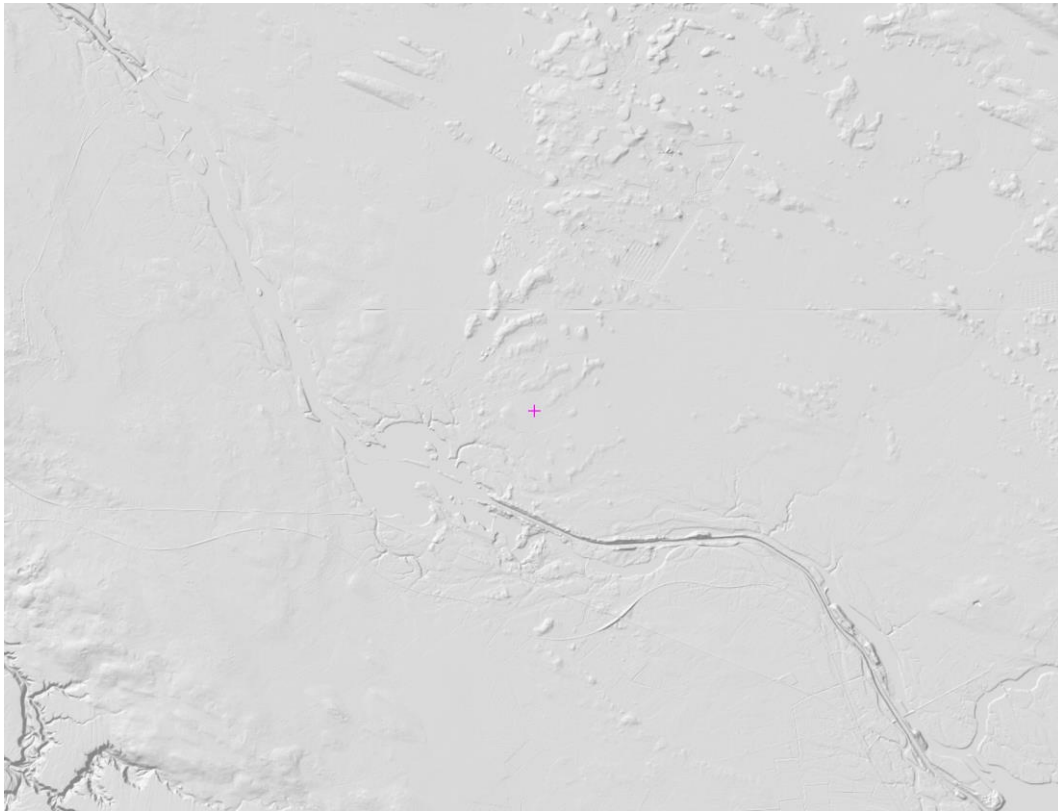
Kaava-alueen kallioperä on kvartsiittia, arkosiittia ja konglomeraattia. Sotkajärven alueella pinta- ja pohjamaalaji ovat hiekkamoreenia. Sotkajärven etelärannalla ja Määttälänsaaren pohjoispuolella pinta- ja pohjamaalaji ovat hienoa hietaa. Utajärven keskustasta Sotkajärvelle asti yleisin maalaji on karkea hietta. Utoslahden paikkeilla joen länsipuolella ja Putaalansaaressa pintamaalaji on karkeaa hietaa pohjamaalajin ollessa hiekkaa. Pienialaisilla soilla maaperä on saraturvetta. Kaava-alueella ei ole kalliopaljastumia.

Kuva 4. Maaperä (kartan alaosa 1:20 000, yläosa 1:200 000, GTK, Maankamara).

Maastonmuodoiltaan kaava-alue on melko tasainen. Korkokuva on esitetty kuvassa 5. Oulujoen kanavaksi kaivettu uoma erottuu kuvassa.

Kuva 5. Rinnevarjostus alueesta (MML).

5 PINTA- JA POHJAVEDET

Oulujoki, Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun pääjoki, alkaa Oulujärvestä, virtaa Vaalan, Utajärven ja Muhoksen kautta ja laskee Oulun kohdalla Perämereen. Oulujoella on pituutta Oulujärveltä jokisuulle saakka 106 kilometriä. Oulujoen vesistöalueen kokonaispinta-ala on 22 900 km². Oulujoen sivujokia ovat Sanginjoki, Muhosjoki, Kutujoki ja Utosjoki (Kirjastovirma.fi). Sotkajärvi on Oulujoen järvimuodostuma. Se on runsaat 2 km pitkä ja leveimmältä kohdaltaan 1,5 km leveä järvi. Oulujoki kuuluu pintavesityypiltään erittäin suuriin kangasmaiden jokiin. Oulujoki on fyysiseltä muuttuneisuudeltaan voimakkaasti muutettu. Joen ekologinen tila on hyvä (Vesikartta.fi).

Suunnittelualan luoteispuolella on Pällin voimalaitos, joka on valmistunut vuonna 1954. Utasen voimalaitos Utajärvellä on valmistunut vuonna 1956. Voimalaitosrakentamiseen liittyy 12 km pitkän alakanavan rakentaminen. Kanava ulottuu Utajärveltä Sotkajärveen saakka. (Kirjastovirma.fi)

Kuva 6. Oulujokeen on kaivettu kanava Utajärven ja Sotkajärven välille.

Kuva 7. Sotkajärven rantamaisemaa Sotkajärven itärannalta Pylväksen veneenlaskupaikalta länteen kuvattuna.

Suunnittelualueen länsiosa kuuluu Sotkajärven valuma-alueeseen (3. jakovaihe) ja itäosa Utajärven kirkonkylän valuma-alueeseen. Suunnittelualueella on useita Oulujokeen ja Sotkajärveen laskevia oja. Alakylän kohdalla joessa on padottuja altaita, joista vesi virtaa joen laskusuuntaan kapeita oja pitkin. Kivioja ja Väänäsenoja laskevat vesistöön kaivetun kanavan ja Oulujoen pohjoisrannalla. Sotkajärveen laskee useita nimettömiä soilta alkunsa saavia oja, joiden suulla uoma on leveä. Sotkajärveen laskee sen eteläpuolella Alaperänsuolta ja pelto-ojista alkunsa saava oja. Pohjoisrannalla Sotkajärveen laskee oja Leirikeskukseen kohdalla, kaksi ojaa Väänäsen ja Järvelän kohdalla ja Kiviniemessä.

Suunnittelualueella tai sen läheisyydessä ei ole luokiteltuja pohjavesialueita.

6 KASVILLISUUS

Oulujoen ja Sotkajärven rannoille on aikoinaan raivattu laajoja peltoalueita. Niiden väliin jäävät metsäalueet ovat kuivahkoja tai tuoreita enimmäkseen mäntypuustoisia kangasmetsiä. Metsät ovat talouskäytössä ja iältään melko nuoria. Luonnontilaista tai vanhaa metsää alueella ei ole. Kaava-alueen runsaat soistumat on ojitettu lähes täysin. Näillä pääasiassa rämemuuttumilla tai ojitetuilla turvekankailla puusto on mäntyvaltaista. Sekä Oulujoen pohjois- että eteläpuolella avautuvat laajat avosuoalueet. Kaava-alueella avosoita ei ole.

Alueen luonto ja kasvillisuus on yleispiirteiltään melko karua. Rehevintä kasvillisuus on jokivarressa ja ojien varsilla, missä on lehtipuuvallista metsää ja pensaikkoa. Ojien suilla on avoimia tai pensaikkaisia luhtia. Oulujoki on Utajärven ja Sotkajärven välillä kaivettu kanavaksi, joka on vaikuttanut merkittävästi alueen luonnontilaan. Kanavan rannat ovat jyrkät ja kivetyt, joten rantapuustoa ja aluskasvillisuutta tai rantavyöhykkeen kasvillisuutta ei ole. Niiden jokeen laskevien ojien, joiden uomaa ei ole oikaistu, suualueet edustavat kaava-alueen luonnontilaisinta luontoa.

Kaava-alueen pellot ovat pääosin viljelykäytössä. Siiransaassa ja Määttälänsaassa sekä paikoin jokivarressa on nykyisin lehtipuustoa kasvavia entisiä peltoaloja. Utajärvellä ei ole inventoituja perinnemaisemia. Alueen pellot ovat viljelykäytössä eikä monilajisia niittyjä tai muita perinnebiotooppeja ole. Niittykasvillisuutta kasvaa lähinnä teiden varsilla.

Kaava-alueen luontoa on esitetty seuraavissa kuvissa (kuva 8-13).

Kuva 8. Kaava-alueen metsät ovat mäntyvaltaisia talousmetsiä. Kuva Sotkantien varresta Oulujoen pohjoispuolelta.

Kuva 9. Kanavan rantaa kulkee merkitty retkeilyreitti. Puusto on mäntyvaltaista. Kuva Siiransaaren kohdilta Oulujoen eteläpuolelta.

Kuva 10. Vesistöjä reunustaa monin paikoin lehtipuusto. Kuvassa Sorsan hautausmaan itäpuolen uoma.

Kuva 11. Jokivarren pellot ovat pääasiassa viljelykäytössä. Kuva Oulujoen eteläpuolelta Toukolasta.

Kuva 12. Myös Oulujoen pohjoispuoli on viljeltyä. Kuva Sotkantieltä.

Kuva 13. Luonnontilaisimpia alueita kaava-alueella ovat Oulujokeen laskevien sellaisten ojien suut, joiden uoma ei ole oikaistu. Kuva Ylipuron laskupään pohjukasta Sotkajärven pohjoisrannalta.

7 LINNUSTO

Pesimälinnustoselvityksen maastokäynti tehtiin kolmena peräkkäisenä aamuna 31.5.–2.6.2020.

Taulukko 1. Linnustoselvityksen ajankohdat ja säätilat.

PVM	Selvitysajan-kohta (klo)	Lämpötila (°C)	Pilvisuus	Tuulisuus	Muuta
31.5.2020	6.00–12.55	+8–16	6/8–8/8	2–4 m/s	Poutaa
1.6.2020	6.00–12.45	+10–21	Pilvetön - 2/8	1–3 m/s	Poutaa
2.6.2020	6.00–12.25	+12–21	1/8– pilvetön	2–4 m/s	Poutaa

Linnustoselvityksen maastokäynneillä havaittiin 27 huomionarvoista lintulajia, jotka on esitetty seuraavassa taulukossa (Taulukko 2). Näiden huomionarvoisten lintujen havaintopaikat ja vesilintulaskentapisteiden sijainti on esitetty liitteen 2 kartalla. Huomionarvoisten lintulajien havaintopaikat painottuvat Oulujoen ja Sotkajärven rantojen kapeiden ojansuulahtien ympäristöön.

Muista kuin huomionarvoisista lintulajeista pesimälinnustoselvityksen maastokäynneillä havaittiin seuraavat: hernekerttu, hippiäinen, kalalokki, keltasirkku, kirjosiippo, käpytikka, laulurastas, lehtokerttu, lehtokurppa, merihanhi, meriharakka, metsäkirvinen, mustapääkerttu, mustarastas, naakka, pajulintu, peippo, pikkuvarpunen, punakylkirastas, punarinta, punatulkku, räkättirastas, sepelkyyhky, sinisorsa, sinitäinen, sirittäjä, talitiainen, tiltalti, töyhtöhyppä, varis ja vihervarpunen. Yhteensä osayleiskaava-alueella tai sen välittömässä läheisyydessä havaittiin 58 lintulajia.

Selvitysalueen vesistöt, Oulujoki ja Sotkajärvi, ovat rannoiltaan melko karuja joitakin ojansuulahtia lukuun ottamatta. Tämä näkyi myös vesi- ja rantalinnuston suhteellisen vähäisessä lajimäärässä.

Taulukko 2. Pesimälinnustoselvityksessä havaitut huomionarvoiset lintulajit. Uhanalaisluokitus Hyvärisen ym. (2019) mukaan. Lyhenteiden selityksiä: EN= erittäin uhanalainen, VU= uhanalainen, vaarantunut, NT= silmälläpidettävä; LC= elinvoimainen. IUCN= Uhanalaisuusluokka; Dir.= Lintudirektiivin liitteen I laji; Va.= Suomen kansainvälinen vastuulaji; RT= Alueellisesti uhanalainen. Mikään lajeista ei ole erityisesti suojeltava.

Laji	IUCN	Dir.	Va	RT
Haarapääsky	VU			
Harakka	NT			
Hömötiainen	EN			
Isokoskelo	NT		X	
Järripeippo	NT		X	
Kalatiira	LC	X	X	
Kuikka	LC	X		
Kuovi	NT		X	
Käenpiika	NT			
Laulujoutsen	LC	X	X	
Naurulokki	VU			
Närhi	NT			
Pajusirkku	VU			
Pensastasku	VU			
Punavarpunen	NT			
Pyy	VU	X		
Rantasipi	LC		X	
Ruokokerttunen	NT			
Räystäspääsky	EN			
Tavi	LC		X	
Telkkä	LC		X	
Tukkasotka	EN		X	
Töyhtötiainen	VU			
Valkoviklo	NT		X	
Varpunen	EN			
Viherpeippo	EN			
Västäräkki	NT			

Kuva 14. Selvitysalueen vesistöt, Oulujoki ja Sotkajärvi, ovat rannoiltaan melko karuja joi-takin ojansuulahtia lukuun ottamatta. Kuva Sotkajärven pohjoisrannalta lounaaseen.

Lähtötietoina käytetyissä Luonnontieteellisen keskusmuseon ja Metsähallituksen linturekistereissä ei ole tunnettuja huomionarvoisten lintujen pesäpaikka- tai muita rengastustietoja osayleiskaava-alueelta lukuun ottamatta (iso)kuoveja, jonka maastopoikasia on rengastettu monena vuonna osayleiskaava-alueen kaakkoisosassa Oulujoen eteläpuolen suurella peltoaukealla Hakalan ja Koiviston välillä.

Osayleiskaava-alueella ei ole kansainvälisesti tärkeitä lintualueita eli IBA-alueita. Lähin IBA-alue, Oulun seudun kerääntymisalue (joka on samalla myös FINIBA-alue) sijaitsee noin 8,5 kilometriä osayleiskaava-alueesta länteen. Osayleiskaava-alueen koillispuolella sijaitsee Suomen tärkeä lintualue eli FINIBA-alue Muhoksen suot (810320), joka ulottuu osayleiskaavan koillisnurkassa osayleiskaava-alueen puolelle noin 0,05 hehtaarin alueelle. FINIBA-alueen sijainti on esitetty liitteessä 2. FINIBA-raportin (Leivo ym. 2002) mukaan pinta-alaltaan 7 997 hehtaarin Muhoksen suot on kolmen vierekkäisen aapasuon ryhmä Pohjois-Pohjanmaan aapasuoalueen lounaisreunassa Perämeren laajojen viljelystasankojen tuntumassa. Muhoksen soiden suojeluperustelajeja ovat seuraavat pesimälajit: kaakkuri (4 paria), metsähanhi (15-25 paria) ja uhanalainen laji (2-3 paria). Muhoksen soiden FINIBA-alueella on myös linnustoperusteinen Natura-alue eli SPA-alue Räkäsuo (FI1106602), mutta Natura-alueen ja osayleiskaava-alueen etäisyyttä on noin 3,3 kilometriä. Pohjois-Pohjanmaalla maakunnallisesti arvokkaiden lintualueiden selvityksiä on tehty suolinnuston (Auvinen & Repo, 2011) sekä tärkeiden muuttoreittien (Hölttä, H., 2013) osalta (BirdLife, 2020b). Pohjois-Pohjanmaan maakunnallisesti tärkeistä lintualueista ei ole paikkatietorajauksia BirdLife Suomen internetsivuilla (BirdLife, 2020a). Karttarajauksia

---

ei ole myöskään suolinturaportissa (Auvinen & Repo, 2011), joten alueiden sijaintitieto perustuu paikannimiin ja karttatarkasteluun soiden sijainnista. Muuttoreittien ja muuton-aikaisten levähdysalueiden MAALI-raportin karttojen perusteella osayleiskaava-alueella tai kahden kilometrin säteellä sen ulkopuolella ei sijaitse maakunnallisesti, Suomen tai kansainvälisesti tärkeitä muuttolintujen levähdysalueita (Hölttä, H., 2013).

Maakunnallisen suolinnustoselvityksen (Auvinen & Repo, 2011) mukaan osayleiskaava-alueen pohjoispuolella sijaitseva Lääväsuo Pällin pohjoispuolella on kartoituksen perusteella valtakunnallisesti arvokas lintusuo. Sen lajistoon kuuluvat muun muassa metsähanhi, riekko, jänkäsirriäinen ja suokukko. Lääväsuo kuuluu laajaan Muhoksen ja Utajärven kuntien rajalla sijaitsevaan Vehkasuo–Räkäsuo–Kivisuon suoaltaaseen. Tällä alueella on muun muassa yksi Pohjois-Pohjanmaan vankimpia muuttohaukkakantoja. Myös Lääväsuo kuuluu muuttohaukan reviiriin. Linnustollisesti Lääväsuon parhaimmat alueet sijaitsevat suon rimpisillä pohjoisosilla Nälkäsaaren itäpuolella. Suon rahkaisten eteläosien linnusto on sen sijaan verraten köyhää. (Auvinen & Repo, 2011.) Nuo linnustoltaan köyhimmät osat Lääväsuota sijaitsevat karttatarkastelun perusteella lähimpänä osayleiskaava-alueita.

Osayleiskaava-alue ei sijoitu lintujen valtakunnallisille päämuuttoreiteille (Toivanen ym., 2014).

Linnustoselvityksen perusteella rajatut linnustollisesti arvokkaat kohteet on käsitelty luvussa 10.4.

8 MUU ELÄIMISTÖ

Alueen eläimistö on tavanomaista kangasmetsien lajistoa, johon kuuluu ainakin hirvi, orava, metsäjänis ja pienpedot. Linnustoselvityksen maastokäynnillä havaittiin majavan pesä Alakylän Ristiniemessä. Laji on todennäköisimmin kanadanmajava, josta on havain-toja Oulujoelta ja jota Utajärvellä metsästetään (eräluvut.fi).

Laji.fi -tietokannan nisäkashavain-toja ovat kettu, siili, saukko, minkki, piisami, rusakko, metsäkauris ja lepakot.

Suomen Lajitietokeskukselta 2023 lopussa (8.12.2023) tilatuissa havainnoissa on useita suojelullisesti huomionarvoisia hyönteislajeja, kuten metsänokiperhonen, ruskosinisiipi, pajumittari, mesimaayökkönen ja sammalkimalainen. Suurimman osan havaintojen ha-vaintopaikat eivät kuitenkaan ole riittävän tarkkoja lajien tarkan esiintymispaikan tai niiden elinympäristöjen rajaamiseen, sillä osa havainnoista sijoittuu pihapiireihin, vesistöille tai muille kohteille, joista havaintotietoa tarkastellessa ei voida saada varmuutta, missä lajin edustaja on tarkalleen havaittu.

Suurpedoista alueella on havaittu karhu ja susi. Suunnittelualue sijoittuu kahden susire-viirin väliin (Luonnonvarakeskus 2024).

9 LUONTODIREKTIIVIN LIITTEEN IV LAJIT

9.1 Viitasammakko

Viitasammakon esiintymistä kaava-alueella selvitetiin erillisselvityksenä maastokäynnillä 29.5.2020.

Viitasammakko elää miltei koko Suomessa Metsä-Lappiin saakka. Viitasammakon elinympäristöjä ovat merenlahtien ja järvien rannat, räme- ja aapasuot sekä joskus soistuneet metsämaat. Se kutee samoissa vesissä kuin tavallinen sammakkokin, ei kuitenkaan matalissa helposti kuivuvissa ojissa ja allikoissa. Viitasammakko suosii talvehtimispaikkana suurempia lampia ja järviä. Viitasammakko voi talvehtia myös murtovedessä. Viitasammakko on paikkauskollinen, eikä lähde kauaksi kutuveden läheisyydestä. (Jokinen 2012; Sammakkolampi.fi; ymparisto.fi)

Viitasammakkoa uhkaa sopivien elinympäristöjen häviäminen esimerkiksi maa- ja vesirakentamisen seurauksena sekä happamoitumisen ja kemikalisoitumisen seurauksena (ymparisto.fi). Maatalous, metsätalous ja turvetuotanto ovat muuttaneet sen elinympäristöjä. Viitasammakko ei ole Suomessa uhanalainen. (Jokinen 2012; ymparisto.fi)

Laji.fi -tietokannassa Utajärveltä on yksi havainto viitasammakosta Mustikkakankaan teollisuusalueelta Utajärven keskustan eteläpuolelta suunnittelualan ulkopuolelta.

Viitasammakkoselvityksessä ei suunnittelualueelta tehty havaintoja viitasammakoista. Kaava-alueella ei ole suojaisia viitasammakon kutupaikoiksi sopivia erillisiä lampia. Viitasammakolle sopivia elinympäristöjä voi olla erityisesti rantaluhdilla ojien suulla ja on mahdollista, että näillä alueilla on viitasammakon kutualueiksi sopivia suojaisia paikkoja. Ojiin tosin pääsevät monin paikoin nousemaan kalat Oulujoesta. Ojansuuluhtia on rajattu arvokkaina luontokohteina kasvillisuuden perusteella, mutta niillä voi olla arvoa myös sammakkoeläinten kannalta. Kohteet on kuvattu kappaleessa 10.2.

Kuva 15. Ojansuuluhdilla voi olla sammakkoeläimille sopivaa elinympäristöä. Kuva Järvelästä Oulujoen pohjoispuolelta Sotkantieltä kuvattuna.

9.2 Liito-orava

Kaava-alue ei kuulu liito-oravan varsinaiseen levinneisyysalueeseen, joka ulottuu idässä Oulujärvelle, joten lajin esiintyminen alueella on epätodennäköistä. Utajärveltä on yksi havainto liito-oravasta vuodelta 1967 Laji.fi -tietokannassa.

9.3 Lepakot

Kaikki Suomessa esiintyvät lepakot ovat luontodirektiivin liitteen IV(a) lajeja. Lepakoista on havaintoja Utajärveltä. Määttänsaaren rannassa on tehty havaintoja suvannon yläpuolella lentävistä lepakoista vuonna 2016 Laji.fi -tietokannan mukaan. Pohjanlepakko on havaittu vuonna 2007 Pällin kohdilla olevan nimettömän saaren Saunarannassa. Kaava-alueen ulkopuolella Utajärven taajamassa on myös havaittu lenteleviä lepakoita pihapiirissä.

Suunnittelualan laajat avoimet peltoaukeat, tiet ja hakkuualueet eivät ole lepakoiden suosimaa ympäristöä, mutta joen tuntumassa, pihapiireissä ja pienillä metsän aukoilla ne voivat saalistella. Päiväpiiloja voi löytyä esimerkiksi rakennuksista.

9.4 Saukko

Saukosta on havaintoja Laji.fi -tietokannassa vuosilta 2007, 2010 ja 2019. Kaikki havainnot ovat Pällin kohdilla olevasta nimettömästä saaresta. Saukon elinympäristöä ovat vesistö-

jen rantavyöhykkeet ja virtavedet. Virtapaikat ovat erityisesti talvella tärkeitä sulana pysyviä alueita. Saukon saalistusalueeseen kuuluu tavallisesti 20–40 km vesistöreitettä. Se voi vaeltaa pitkiäkin matkoja. (Ympäristö.fi)

9.5 Kirjojokikorento

Suunnittelualueelta on tiedossa kaksi kirjojokikorenon havaintopaikkaa Kiviniemen ja Pihlajaniemen lähialueelta (Suomen Lajitietokeskus 2023). Jokeen koillisesta laskevat uomat voivat olla lajin lain määrittämiä lisääntymis- ja levähdyspaikkoja, jotka ovat suojeltuja.

10 LUONTOARVOT

10.1 Natura- ja suojelualueet

Suunnittelualueella ei ole Natura-alueita, luonnonsuojelualueita, luonnonsuojeluohjelmien kohteita tai muita arvokkaita alueita kuten valtakunnallisesti arvokkaita kallioalueita, kivikoita, moreeni- tai tuuli- ja rantakerrostumia, eikä myöskään luonnonmuistomerkkejä tai perinnemaisemakohteita. Suunnittelualueen pohjoispuolella on Suomen tärkeä lintualue (FINIBA) Muhoksen suot.

10.2 Arvokkaat luontokohteet

Kohde 1

Määttänsaaren kaavoitukseen tehdyssä luontoselvityksessä (Pöyry Finland Oy 2017) on arvokkaana luontokohteena rajattu rantaluhtia. Rantaluhdat ovat metsälain 10 § mukaisia erityisen tärkeitä elinympäristöjä. Ne ovat luontotyyppien uhanalaisuusluokituksen mukaan silmälläpidettäviä (NT).

Kohteet 2-9

Oulujokeen laskevien ojien suulla ja ojien varsilla on avoimia rantaluhtia. Rantaluhdat ovat metsälain 10 § mukaisia erityisen tärkeitä elinympäristöjä ja luontotyyppien uhanalaisuusluokituksen mukaan silmälläpidettäviä (NT).

Kuva 16. Luhtarantoja kohteella 4 Järvelässä.

Kohde 10

Metsäkeskuksen tiedoissa Sorsasaarella on metsälain 10 § mukainen erityisen tärkeä elinympäristö, rehevä lehtolaikku.

Kohde 11

Oulujoen ja Sotkantien välissä joen pohjoispuolella on pienialainen luonnontilainen tupasvillaräme. Luonnontilaa heikentää hieman alueen eteläosan poikki kulkeva voimajohto, mutta vesitaloudeltaan alue on luonnontilainen. Suo erottuu selvästi ympäröivästä metsäluonnosta. Kohde on metsälain 10 § mukainen.

Kuva 17. Tupasvillaräme.

Kohde 12

Muuna huomionarvoisena kohteena on rajattu ”Ylipuron” varsi Oulujoen pohjoispuolella. Ojan uoma on luonnontilaisesti mutkitteleva. Puusto ei ole täysin luonnontilaista, mutta ojan varren lehtomainen rantametsä ja rehevä aluskasvillisuus erottuu ympäristöstään.

Kuva 18. ”Ylipuron” uoma on luonnontilainen.

10.3 Huomionarvoinen lajisto

Huomionarvoisen lajiston esiintyminen on esitetty liitteen 1 kartalla.

Ympäristöhallinnon Eliölajit-tietokannassa (Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus 23.6.2020) on havainto silmälläpidettäväksi (NT) luokitellusta ahonoidanlukosta Saunarannassa pihapiiristä. Ahonoidanlukon esiintymä on ollut kooltaan 40–80 yksilöä (laji.fi).

Maastokäynnillä havaittiin silmälläpidettävää ahokissankäpälää Sotkan hautausmaalla, jossa sitä kasvaa laikuittain polkujen varrella.

Kuva 19. Ahokissankäpäle.

Sorsasta on havainto silmälläpidettävästä kallionyppyjäkälästä 1980-luvulta. Tätä vanhaa havaintoa ei ole esitetty kartalla.

Kanavan rannoilla kasvaa paikoin Pohjois-Pohjanmaalla rauhoitettua keltakurjenmiekkää. Sitä on havaittu myös Määtänsaaresta (Pöyry Finland Oy 2017). Laji.fi -tietokannassa keltakurjenmiekkästä on Utajärveltä havaintoja Nuojuankoskelta ja Putaalanjoelta. Keltakurjenmiekkää käytetään myös koristekasvina ja sitä kasvaa Utajärven keskustan lammissa istutettuna.

Kuva 20. Keltakurjenmieikka ylhäällä lähikuvassa ja alla kasvupaikallaan kanavan peltojen puoleisen ojan rannalla.

Laji.fi-tietokannassa on kaksi havaintoa kirjojokikorennosta metsäpolulta Sotkantien pohjoispuolelta pellolta ja pellon reunasta eri kohdista. Kirjojokikorento on luontodirektiivin liitteen IV laji. Se on myös rauhoitettu. Lajin elinympäristöä ovat virtaavat vedet. Lajin potentiaaliset lain tarkoittamat lisääntymis- ja levähdyspaikat on merkitty kaavaan LUO-merkinnöillä, ja jos uomiin on suunnitellaan tehtävän muutoksia, tulee lajin esiintyminen selvittää.

10.4 Linnustollisesti arvokkaat kohteet

Maastaselvityksen ja lähtötietojen perusteella osayleiskaava-alueelta rajattiin linnustollisesti arvokkaina alueina kaksi kohdetta (kohteet A ja B). Linnustollisesti arvokkaat alueet on esitelty alla ja niiden rajaukset sekä kohteilla linnustaselvityksen maastokäynneillä havaitut huomionarvoiset linnut havaintopaikkoineen on esitetty liitteessä 2.

Kohde A

Kapea lahti Oulujoen etelärannalla Sotkajärven kaakkoispuolella Ristiniemen ja hautausmaan välissä. Lahden rannat ovat saraluhtaisia. Linnustaselvityksen perusteella lahdessa pesii erittäin uhanalainen (EN) tukkasotka. Kohderajaukseen on sisällytetty lahden rehevä eteläosa, mutta ei lahden pohjoisosaa, jonka rannat ovat karumpia. Vesialueen lisäksi rajauksessa on mukana rannan avoin saraluhta ja paikoin muutaman metrin kaistale rantapensaikkaa ja/tai metsää avoluhdan maan puolella. Lahden lounaisrannalla rajauksen ulkopuolelle on jätetty kaksi laituria välittömine lähiympäristöineen.

Kuva 21. Luhtainen lahti (Kohde A) Oulujoen etelärannalla Sotkajärven kaakkoispuolella on erittäin uhanalaisen tukkasotkan pesimäalue.

Kohde B

Kaava-alueen koilliskulmassa sijaitseva kohde B kattaa FINIBA-alueen osayleiskaava-alueen sisäpuolella sijaitsevan osan. Kohteella kasvaa monilähteisen valtakunnan metsien inventoinnin (MVMI) paikkatietoaineiston (Metsäntutkimuslaitos, 2017) mukaan kuivahkon

kankaan varttunutta mäntymetsää. Kohteen B linnustollinen arvo on toimia osana rakentamatonta puskurivyöhykettä FINIBA-alueen soiden ja osin häiriöherkän suolinnuston elinympäristöjen ympärillä.

11 VIERASLAJIT

Vieraslajiksi luokiteltu komealupiini leviää pitkin valtatie 22 ja sen viereisen pyörätien varsia. Sotkan hautausmaan pysäköintialueen viereiseen metsikköön on laajalti levinnyt viitapihlaja-angervo.

Kuva 22. Komealupiini leviää tienvarsilla.

12 YHTEENVETO JA SUOSITUKSET

Kaava-alueella on hyvin vähän luonnontilaista koskematonta luontoa. Alueen muutamat arvokkaina rajatut luontokohteet sekä rauhoitettujen ja silmälläpidettävien kasvilajien esiintymät on syytä huomioida maankäytön suunnittelussa jättämällä alueet nykyiselleen.

Liitteen 2 kartoissa rajatut linnustollisesti arvokkaat kohteet (A ja B) suositellaan huomioitavan siten, että niiden alueelle ei osoiteta kaavassa rakentamista. Kohteella A suositellaan vältettävän vesi- ja rantakasvillisuuden raivausta ja ruoppaamista.

---

13 LÄHTEET

BirdLife, 2020a. Tärkeät lintualueet. <https://www.birdlife.fi/suojelu/alueet/> (Luettu 27.7.2020).

BirdLife, 2020b. Yhdistysten MAALI-raportit. <https://www.birdlife.fi/suojelu/alueet/maali/yhdistysten-maali-raportit/> (luettu 19.5.2020).

GTK, Maankamara

<http://gtkdata.gtk.fi/maankamara/> (luettu 2.7.2020)

Hölttä, H., 2013. Lintujen muuttoreitit ja pullonkaula-alueet Pohjois-Pohjanmaalla tuulivoimarakentamisen kannalta.

Luonnonsuojelulaki 20.12.1996/1096

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19961096> (luettu 2.7.2020)

Metsälaki 12.12.1996/1093

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19961093> (luettu 2.7.2020)

Hyvärinen, E., Juslen, A., Kemppainen, E., Uddström, A. & Liukko, U.-M. (toim.) 2019: Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019. Erillisjulkaisu. Ympäristöministeriö ja Suomen ympäristökeskus.

Jokinen, M. 2012: Viitasammakko *Rana arvalis* Nilsson, 1842. Esiselvitys. Suomen ympäristökeskus.

Luonnonvarakeskus 2024. <https://luonnonvaratieto.luke.fi/kartat?panel=suurpedot> (Luettu 9.1.2024).

Leivo, M., Asanti, T., Koskimies, P., Lammi, E., Lampolahti J., Mikkola-Roos M. & Virolainen, E., 2002. Suomen tärkeät lintualueet FINIBA. BirdLife Suomen julkaisu nro 4. Suomen graafiset palvelut, Kuopio. 142 s.

Loman, J. & Lardner, B. 2006: Does pond quality limit frogs *Rana arvalis* and *Rana temporaria* in agricultural landscapes? A field experiment. *Journal of Applied Ecology* 43, 690-700.

Kirjastovirma – Pohjoispohjalaista kulttuuriperintöä. Oulujoen voimalaitosrakentaminen. Osoitteessa:

<http://www.kirjastovirma.fi/oulujoki/voimalaitosrakentaminen>

Kontula, T. ja Raunio, A. (toim.) 2018: Suomen luontotyyppien uhanalaisuus. Suomen ympäristö 5/2018. Osat I ja II. Suomen ympäristökeskus ja Ympäristöministeriö, Helsinki.

Koskimies, P. & Väisänen, R.A. 1988: Linnustonseurannan havainnointiohjeet. – Helsingin yliopiston eläinmuseo, 2. Painos. Helsinki.

Laji.fi, Suomen lajitietokeskus, osoitteessa:

<https://laji.fi/>. Tietopyyntö suojelullisesti huomionarvoisista lajeista tehty 8.12.2023: <http://tun.fi/HBF.81813>

Metsäntutkimuslaitos, 2017. Monilähteisen valtakunnan metsien inventoinnin (MVM) kartta-aineisto. Osoitteessa <https://kartta.paikkatietoikkuna.fi/> (luettu 24.5.2020)

Metsään.fi -karttapalvelu. Osoitteessa: <https://www.metsaan.fi/karttapalvelut>

Paikkatietoikkuna, osoitteessa: <https://kartta.paikkatietoikkuna.fi/>

Pöyry Finland Oy, 2017. Luontoselvitys. Määtänsaaren kaavoitus. Utajärven kunta.

Repo, J. ja Auvinen, A.-P. 2011. Suolinnustoselvitys. Pohjois-Pohjanmaan ja Länsi-Kainuun suo-ohjelma. Pesimälinnustoinventoinnit 2011. Pohjois-Pohjanmaan lintutieteellinen yhdistys ry. Oulu. 54 s.

Riistahavainnot.fi, Luonnonvarakeskuksen karttapalvelu osoitteessa:

<https://riistahavainnot.fi/> (luettu 5.11.2020)

Sammakkolampi, viitasammakko. Osoitteessa: <http://www.sammakkolampi.fi/lajit/viita-sammakko.html> (luettu 8.7.2020)

Söderman, T. 2003: Luontoselvitykset ja luontovaikutusten arviointi - kaavoituksessa, YVA-menettelyssä ja Natura-arvioinnissa. Ympäristöopas 109. Suomen Ympäristökeskus. Luonto ja luonnonvarat. 196 s.

SYKE, lajiesittelyt. Viitasammakko. Osoitteessa: https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Lajit/Luonto_ja_lintudirektiivien_lajit/Lajien_esittelyt (luettu 8.7.2020)

Tiainen, J., Mikkola-Roosa, M., Below, A., Jukarainen, A., Lehikoinen, A., Lehtiniemi, T., Pessa, J., Rajasärkkä, A., Rintala, J., Sirkiä, P. ja Valkama J. 2015. Suomen lintujen uhanalaisuus 2015. 49 s. Ympäristöministeriö, Suomen ympäristökeskus. Helsinki.

Toivanen, T., Metsänen, T. & Lehtiniemi T, 2014. Lintujen päämuuttoreitit Suomessa. BirdLife Suomi ry, 14.5.2014.

Vainio, M. ja Kekäläinen, H. 1998. Pohjois-Pohjanmaan perinnemaisemat. Ympäristökeskus.

Vesikartta. Ympäristö.fi

http://paikkatieto.ymparisto.fi/vesikarttaviewers/Html5Viewer_2_5_2/Index.html?configBase=http://paikkatieto.ymparisto.fi/Geocortex/Essentials/REST/sites/VesikarttaKansa/viewers/VesikarttaHTML525/virtualdirectory/Resources/Config/Default (luettu 24.9.2018)

Vesilaki 27.5.2011/587

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110587> (luettu 2.7.2020)

Ympäristökarttapalvelu Karpalo 2.1

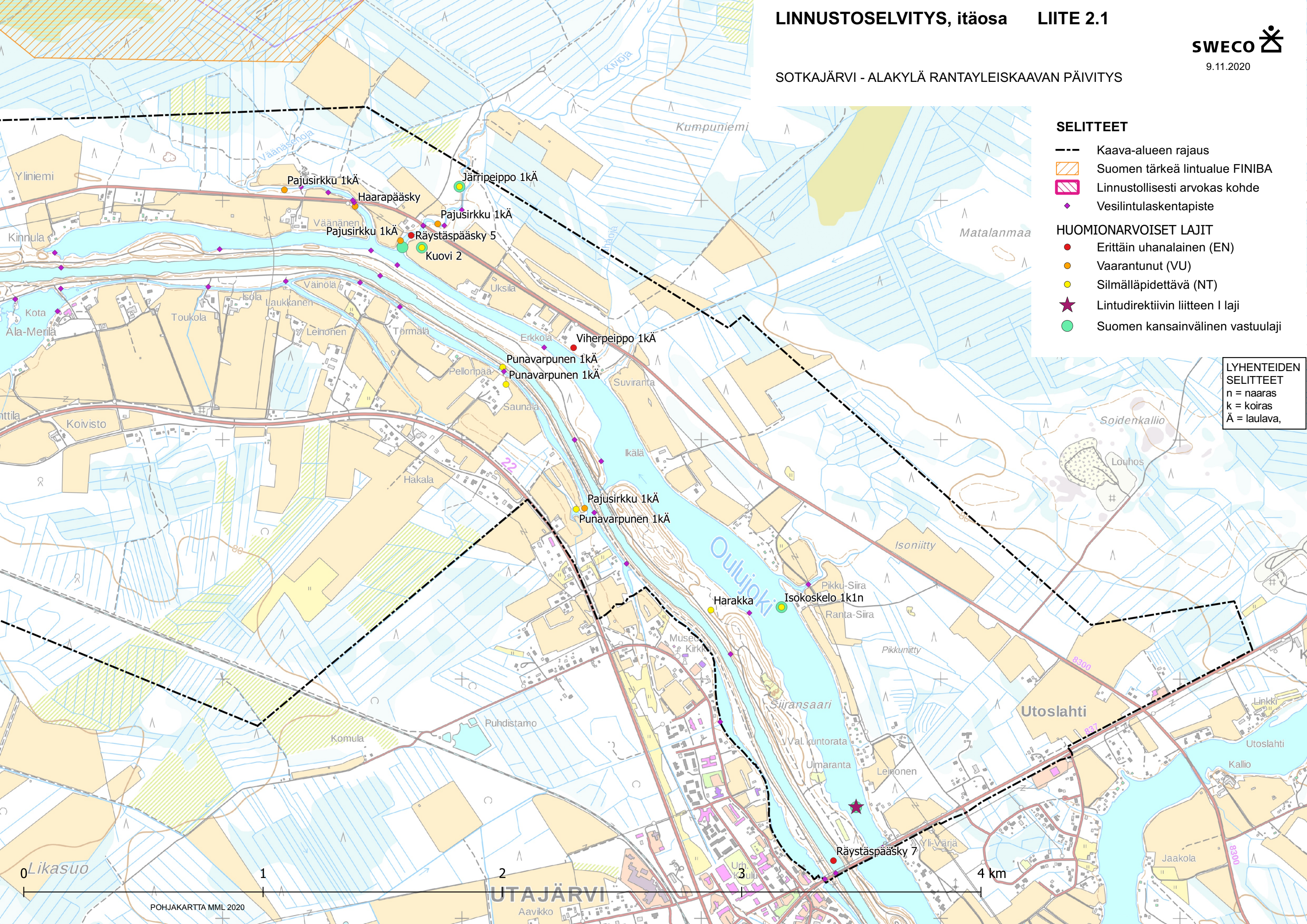
<https://www.p2.ymparisto.fi/Karpalo/SilverlightViewer.aspx> (luettu 2.7.2020)

SOTKAJÄRVI - ALAKYLÄ RANTAYLEISKAAVAN PÄIVITYS

SELITTEET

- Kaava-alueen rajaus
- Suomen tärkeä lintualue FINIBA
- Linnustollisesti arvokas kohde
- Vesilintulaskentapiste
- HUOMIONARVOISET LAJIT**
- Erittäin uhanalainen (EN)
- Vaarantunut (VU)
- Silmälläpidettävä (NT)
- Lintudirektiivin liitteen I laji
- Suomen kansainvälinen vastuulaji

LYHENTEIDEN SELITTEET
 n = naaras
 k = koiras
 Ä = laulava,

0 Likasuo

1

2

3

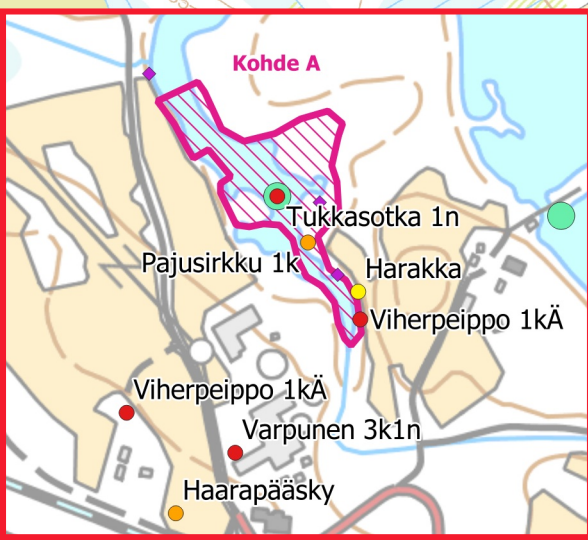
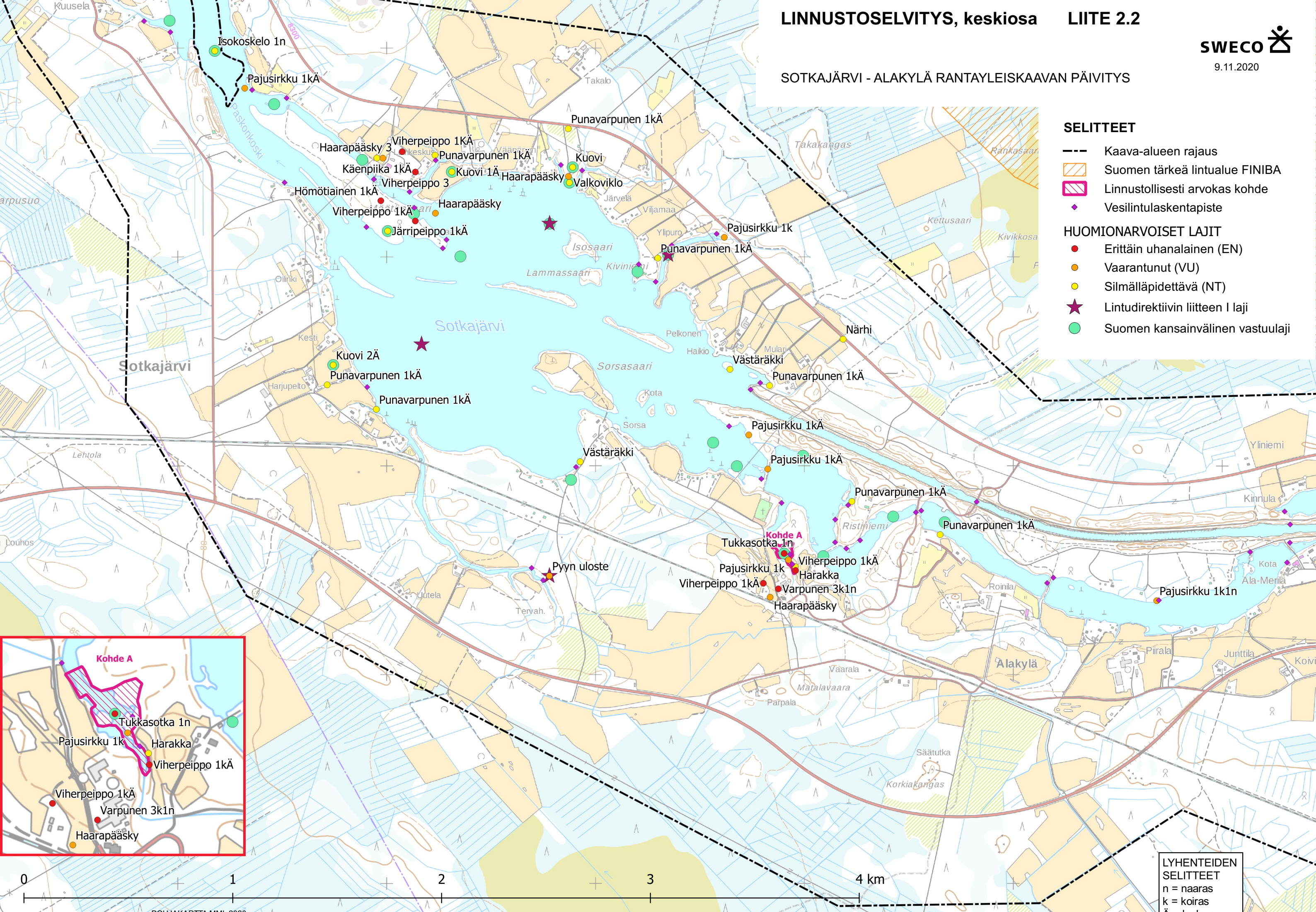
4 km

SOTKAJÄRVI - ALAKYLÄ RANTAYLEISKAAVAN PÄIVITYS

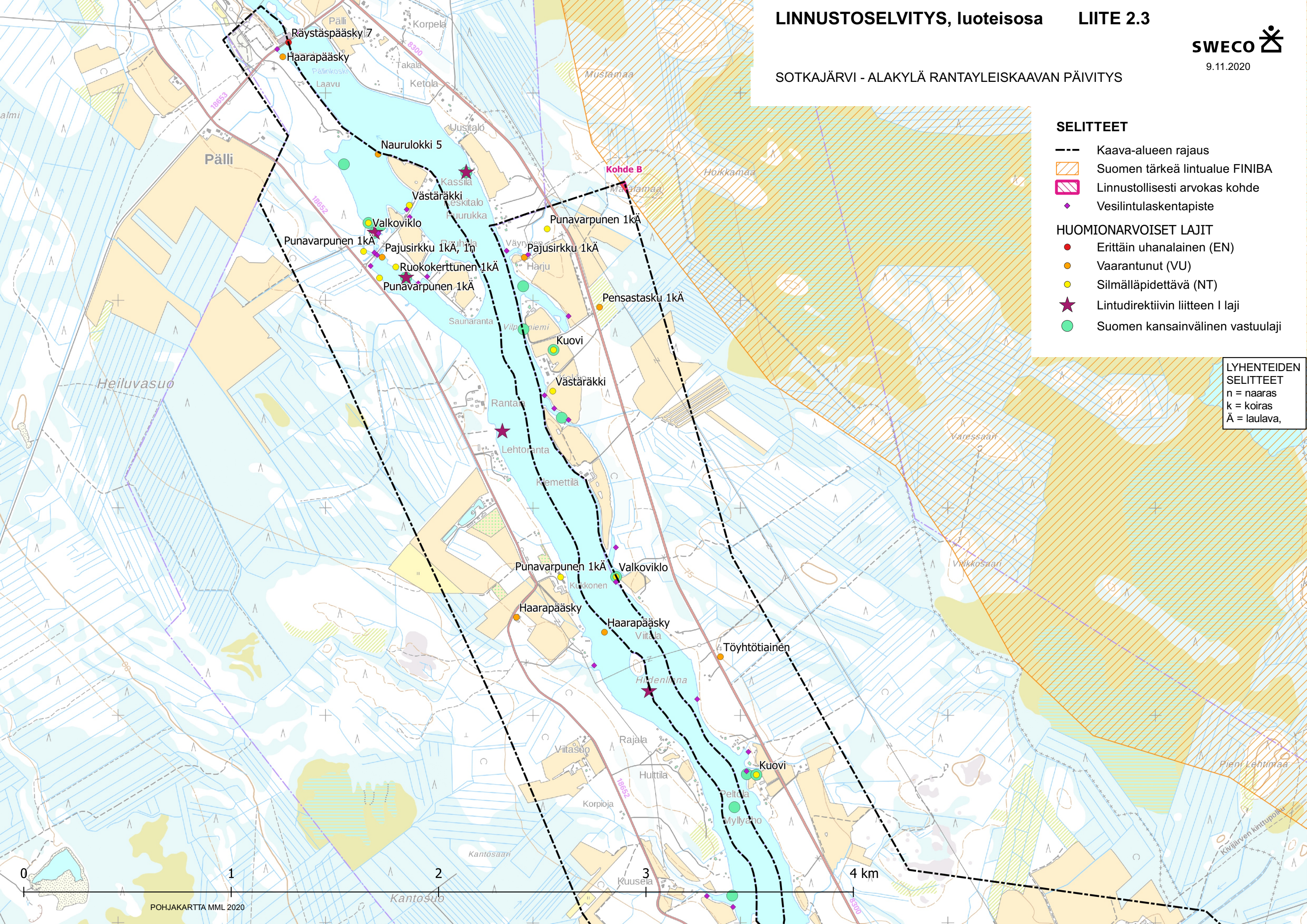
SELITTEET

- Kaava-alueen rajaus
- Suomen tärkeä lintualue FINIBA
- Linnustollisesti arvokas kohde
- Vesilintulaskentapiste
- HUOMIONARVOISET LAJIT**
- Erittäin uhanalainen (EN)
- Vaarantunut (VU)
- Silmälläpidettävä (NT)
- Lintudirektiivin liitteen I laji
- Suomen kansainvälinen vastuulaji

LYHENTEIDEN SELITTEET
 n = naaras
 k = koiras
 Ä = laulava,

SELITTEET

- Kaava-alueen rajaus
- Suomen tärkeä lintualue FINIBA
- Linnustollisesti arvokas kohde
- Vesilintulaskentapiste
- HUOMIONARVOISET LAJIT**
- Erittäin uhanalainen (EN)
- Vaarantunut (VU)
- Silmälläpidettävä (NT)
- Lintudirektiivin liitteen I laji
- Suomen kansainvälinen vastuulaji

LYHENTEIDEN SELITTEET
 n = naaras
 k = koiras
 Ä = laulava,